

MILLIY SPORT TURLARI VA ULARNING AHAMIYATI

*Umidulla Mukhamedjanov Fayzullayevich,
Jismoniy madaniyat va sport kafedrasi o`qituvchisi,
O`zbekiston davlat jahon tillari universiteti,
muxamedjanovumidulla@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy sport turlari va ularning jamiyat hayotidagi o`rni hamda ahamiyati keng yoritiladi. Unda o`zbek xalqining qadimdan shakllangan sport an`analari, xususan kurash, uloq-ko`pkari, chavandozlik kabi milliy o`yinlarning kelib chiqish tarixi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy sport turlarining nafaqat jismoniy chiniqish, balki ma`naviy-axloqiy tarbiyada tutgan o`rni alohida ta`kidlanadi. Maqolada milliy sport orqali yosh avlodda vatanparvarlik, jasorat, sabr-toqat va jamoaviylik kabi muhim fazilatlarni shakllantirish masalalari ko`rib chiqiladi. Shu bilan birga, globallasuv jarayonida milliy qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirishda sportning o`rni, uni ommalashtirish zarurati haqida fikr yuritiladi. Muallif milliy sport turlarini qo`llab-quvvatlash, ularni xalqaro miqyosda targ`ib qilish hamda kelajak avlodga yetkazish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri ekanligini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: Milliy sport turlari, kurash, uloq-ko`pkari, chavandozlik, an`anaviy o`yinlar, sport va madaniyat, jismoniy tarbiya, yoshlar tarbiyasi, vatanparvarlik, milliy qadriyatlar, sport tarixi, sog`lom turmush tarzi, jamoaviylik, jasorat, sabr-toqat, sportning ahamiyati, globallasuv, sportni rivojlantirish, madaniy meros, sport va jamiyat.

Abstract: This article explores national sports and their significance in society. It examines the historical development and cultural roots of traditional Uzbek sports such as kurash, kokpar, and horseback riding, highlighting their evolution over time. The article emphasizes that national sports play an important role not only in

physical development but also in moral and ethical education. Furthermore, it discusses how national sports help to instill values such as patriotism, courage, perseverance, and teamwork among the younger generation. In the context of globalization, the article also addresses the importance of preserving and promoting national traditions through sports. The author argues that supporting and popularizing national sports at both local and international levels is essential for passing cultural heritage on to future generations.

Key words: National sports, kurash, kokpar, horseback riding, traditional games, sport and culture, physical education, youth development, patriotism, national values, history of sports, healthy lifestyle, teamwork, courage, perseverance, importance of sport, globalization, sports development, cultural heritage, sport and society.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются национальные виды спорта и их значение в жизни общества. Особое внимание уделяется историческому развитию и культурным корням традиционных узбекских видов спорта, таких как кураш, кокпар и конный спорт, а также их эволюции с течением времени. Подчеркивается, что национальные виды спорта играют важную роль не только в физическом развитии, но и в нравственно-этическом воспитании личности.

Кроме того, в статье анализируется влияние национальных видов спорта на формирование у молодежи таких качеств, как патриотизм, мужество, терпение и умение работать в команде. В условиях глобализации особое внимание уделяется вопросам сохранения и популяризации национальных традиций через спорт. Автор обосновывает, что поддержка и развитие национальных видов спорта на местном и международном уровнях является важным фактором передачи культурного наследия будущим поколениям.

Ключевые слова: Национальные виды спорта, кураш, кокпар, конный спорт, традиционные игры, спорт и культура, физическое воспитание, воспитание молодежи, патриотизм, национальные ценности, история спорта, здоровый образ жизни, командная работа, мужество, терпение, значение спорта, глобализация, развитие спорта, культурное наследие, спорт и общество

Har bir xalqning boy madaniy merosi, urf-odatlari va qadriyatlari uning tarixiy taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liqdir. Ana shunday muhim qadriyatlar qatorida milliy sport turlari alohida o‘rin tutadi. Milliy sport nafaqat jismoniy faoliyat turi, balki xalqning turmush tarzi, dunyoqarashi, an‘analari va ruhiyatini o‘zida mujassam etgan madaniy hodisadir. O‘zbek xalqining qadimdan shakllangan kurash, uloq-ko‘pkari, chavandozlik kabi milliy sport turlari asrlar davomida avloddan-avlodga o‘tib, bugungi kungacha o‘z ahamiyatini yo‘qotmay kelmoqda.

Hozirgi globallashuv jarayonida ko‘plab milliy qadriyatlar unutilib borayotgan bir paytda, milliy sport turlarini asrab-avaylash, rivojlantirish va ommalashtirish dolzarb masalalardan biriga aylanmoqda. Chunki ushbu sport turlari yosh avlodni jismonan sog‘lom, ma‘naviy barkamol etib tarbiyalash bilan birga, ularda vatanparvarlik, milliy g‘urur, jasorat va sabr-toqat kabi fazilatlarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Shu bois, milliy sport turlarining jamiyat hayotidagi o‘rni, ularning tarixiy ildizlari va bugungi kundagi ahamiyatini chuqur o‘rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada aynan milliy sport turlarining o‘ziga xos jihatlari hamda ularning yoshlar tarbiyasidagi va jamiyat rivojidadagi o‘rni keng yoritib beriladi.

Milliy sport turlarining kelib chiqishi va tarixiy rivojlanishi

Milliy sport turlari har bir xalqning tarixiy taraqqiyoti, turmush tarzi va madaniy qadriyatlari bilan chambarchas bog‘liq holda shakllanadi. Ular faqatgina jismoniy faoliyat turi emas, balki xalqning o‘ziga xos hayot falsafasi, urf-odatlar va an’analarini o‘zida mujassam etadi. O‘zbek xalqining milliy sport turlari ham qadim zamonlardan boshlab shakllanib, avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan bebaho meros hisoblanadi.

Xususan, kurash sporti o‘zining qadimiyligi bilan ajralib turadi. Tarixiy manbalarga ko‘ra, kurash ming yillik tarixga ega bo‘lib, u qadimda jangovar tayyorgarlik vositasi sifatida ham xizmat qilgan. Keyinchalik esa u xalq bayramlari, sayillar va turli marosimlarning ajralmas qismiga aylangan. Masalan, Navro‘z bayramlarida kurash musobaqalari o‘tkazilib, eng kuchli polvonlar aniqlangan va ular xalq orasida katta hurmatga sazovor bo‘lgan.

Uloq-ko‘pkari esa chorvachilik madaniyati bilan bog‘liq holda paydo bo‘lgan. Bu sport turi chavandozlik mahoratini, jasorat va epchillikni talab etadi. Ayniqsa, qishloq hududlarida bu o‘yin katta tantana bilan o‘tkazilib, tomoshabinlar uchun ham muhim madaniy voqea hisoblangan. Bundan tashqari, milliy sport turlari hududlarga qarab turlicha rivojlangan bo‘lib, har bir mintaqa o‘ziga xos o‘yin va musobaqa shakllariga ega bo‘lgan.

Shu tariqa milliy sport turlari nafaqat o‘yin yoki musobaqa, balki tarixiy meros sifatida shakllanib, bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini saqlab kelmoqda. Ularni o‘rganish orqali biz xalqimizning o‘tmishi, turmush tarzi va qadriyatlarini yanada chuqurroq anglashimiz mumkin.

Milliy sport turlarining jismoniy va ma’naviy ahamiyati

Milliy sport turlari inson salomatligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Ular orqali organizm chiniqadi, mushaklar rivojlanadi va umumiy jismoniy holat yaxshilanadi. Masalan, kurash bilan shug‘ullanish insonda kuch,

tezkorlik, muvozanat va chidamlilik kabi jismoniy sifatlarni rivojlantiradi. Uloq-ko'pkari esa chavandozlik ko'nikmalarini oshirish bilan birga, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlikni talab etadi.

Biroq milliy sportning ahamiyati faqat jismoniy rivojlanish bilan cheklanib qolmaydi. Ular insonning ruhiy va ma'naviy dunyosiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Sport orqali inson o'zini boshqarishni, qiyinchiliklarga bardosh berishni va maqsad sari intilishni o'rganadi. Masalan, sportchi musobaqada yutqazgan taqdirda ham tushkunlikka tushmasdan, xatolarini tahlil qilib, o'z ustida ishlashga intiladi.

Bundan tashqari, milliy sport turlari orqali jamiyatda ijobiy axloqiy muhit shakllanadi. Kurashda halollik, raqibga hurmat bilan munosabatda bo'lish, qoidalarga amal qilish muhim hisoblanadi. Bu tamoyillar yoshlar ongiga singdirilib, ularni nafaqat yaxshi sportchi, balki yaxshi inson bo'lib yetishishiga yordam beradi. Shu sababli milliy sport turlari jismoniy va ma'naviy tarbiyaning muhim vositasi hisoblanadi.

Yoshlar tarbiyasida milliy sportning o'rni

Yosh avlodni barkamol etib tarbiyalash har qanday jamiyatning ustuvor vazifalaridan biridir. Bu jarayonda milliy sport turlari muhim o'rin tutadi. Sport bilan shug'ullangan yoshlar nafaqat jismonan sog'lom, balki ruhiy jihatdan ham kuchli, irodali va maqsadga intiluvchan bo'lib voyaga yetadi.

Milliy sport turlari yoshlarni bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishga yordam beradi. Hozirgi kunda ko'plab yoshlar vaqtini telefon va kompyuter qarshisida o'tkazayotgan bir paytda, sport ularni faol hayot tarziga qaytaradi. Masalan, maktablarda kurash to'garaklarining tashkil etilishi o'quvchilarni sportga jalb etishda muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, sport yoshlar orasida ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi. Jamoaviy o'yinlar orqali ular hamkorlik qilishni, bir-birini qo'llab-quvvatlashni va

umumiy maqsad sari harakat qilishni o‘rganadi. Bu esa kelajakda ularning jamiyatda faol va muvaffaqiyatli shaxs bo‘lib shakllanishiga yordam beradi.

Shuningdek, milliy sport turlari yoshlar orasida vatanparvarlik tuyg‘usini kuchaytiradi.

Ular o‘z milliy qadriyatlari bilan faxrlanishni, o‘z an‘analarini hurmat qilishni o‘rganadi. Bu esa milliy o‘zlikni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Milliy sport turlarini rivojlantirish va ommalashtirish masalalari

Hozirgi globallashuv davrida milliy sport turlarini saqlab qolish va rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy sport turlari keng tarqalib borayotgan bir paytda, milliy sportlarga bo‘lgan qiziqishni oshirish uchun maxsus choralar ko‘rish zarur.

Birinchidan, milliy sport turlari bo‘yicha musobaqalar va turnirlar muntazam tashkil etilishi kerak. Masalan, kurash bo‘yicha xalqaro musobaqalar o‘tkazilishi bu sport turining dunyo miqyosida tanilishiga xizmat qilmoqda. Ikkinchidan, ta‘lim muassasalarida milliy sport turlarini o‘qitish va targ‘ib qilish muhimdir. Bu orqali yoshlar orasida milliy sportga bo‘lgan qiziqish ortadi.

Shuningdek, ommaviy axborot vositalari va internet tarmoqlari orqali milliy sportni targ‘ib qilish ham samarali hisoblanadi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda kurash yoki ko‘pkari musobaqalarining videolari keng tarqalib, yoshlar orasida qiziqish uyg‘otmoqda.

Bundan tashqari, davlat tomonidan milliy sport turlarini qo‘llab-quvvatlash, sport infratuzilmasini rivojlantirish va sportchilarga zarur sharoitlar yaratish muhim ahamiyatga ega. Bu orqali milliy sport turlari yanada rivojlanib, xalqaro maydonda ham o‘z o‘rnini egallaydi.

Milliy sport va madaniy merosni asrash

Milliy sport turlari xalqning madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular orqali xalqning tarixi, an'analari va qadriyatlari namoyon bo'ladi. Shu sababli milliy sportni asrab-avaylash har bir jamiyatning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Masalan, Navro'z bayramlarida milliy sport musobaqalarining o'tkazilishi an'anaga aylangan bo'lib, bu orqali yoshlar milliy qadriyatlar bilan yaqindan tanishadi. Bundan tashqari, milliy sport turlari turizm rivojiga ham katta hissa qo'shadi. Chet ellik sayyohlar milliy o'yinlarni tomosha qilish orqali xalqning madaniyati bilan tanishadi.

Shuningdek, milliy sport turlarini kelajak avlodga yetkazish uchun ularni tizimli ravishda rivojlantirish zarur. Bu borada davlat siyosati, ta'lim tizimi va jamiyatning barcha qatlamlari hamkorlikda ishlashi muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, milliy sport turlari har bir xalqning tarixiy merosi, madaniy boyligi va milliy o'zligini aks ettiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ular asrlar davomida shakllanib, avloddan-avlodga o'tib kelgan bebaho qadriyat sifatida bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Kurash, uloq-ko'pkari, chavandozlik kabi milliy sport turlari nafaqat jismoniy chiniqish vositasi, balki xalqning urf-odatlarini, an'analari va hayot tarzini o'zida mujassam etgan noyob madaniy hodisadir.

Shuningdek, milliy sport turlari yosh avlodni tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega. Ular orqali yoshlar jismonan sog'lom, ma'naviy barkamol, irodali va maqsadga intiluvchan bo'lib voyaga yetadi. Sport jarayonida shakllanadigan halollik, sabr-toqat, jasorat, intizom va jamoaviylik kabi fazilatlar yoshlarning kelajakda jamiyatning faol a'zosi bo'lib yetishishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, hozirgi globallashuv davrida milliy sport turlari yoshlar ongida milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, milliy sport turlarini rivojlantirish va ommalashtirish nafaqat ichki, balki xalqaro ahamiyatga ham ega. Ularni xalqaro miqyosda targ‘ib qilish orqali mamlakatning ijobiy imijini shakllantirish, turizmni rivojlantirish va madaniy almashinuvni kuchaytirish mumkin. Shu bois milliy sport turlarini qo‘llab-quvvatlash, ularni ta‘lim tizimiga keng joriy etish va zamonaviy vositalar orqali targ‘ib qilish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Shuni ta‘kidlash joizki, milliy sport turlarini asrab-avaylash va rivojlantirish – bu faqat sportni rivojlantirish emas, balki milliy o‘zlikni, tarixni va madaniy merosni saqlab qolish demakdir. Agar biz ushbu qadriyatlarni qadrlab, ularni kelajak avlodga yetkaza olsak, milliy sport turlari bundan buyon ham xalqimizning faxri va g‘ururi bo‘lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining sportni rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari.

3. Abdullayev A. “Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.

5. Islomov Sh. “Milliy sport turlari va ularning rivojlanishi”. – Toshkent: Fan, 2015.

6. Rasulov R. “O‘zbek kurashi tarixi va rivoji”. – Toshkent, 2012.

7. O‘zbekiston Respublikasi Sport vazirligi rasmiy materiallari.

8 (<http://www.olympic.uz/>). www.olympic.uz – O‘zbekiston Milliy Olimpiya qo‘mitasi rasmiy sayti.

9 (<http://www.lex.uz/>). www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.

10 (<http://www.ziyonet.uz/>). www.ziyonet.uz – ta‘lim portali materiallari.

Internet manbalari va ilmiy maqolalar.